

Agata PAWŁAT-ZAWRZYKRAJ¹, Maciej BRZANK²

¹Katedra Inżynierii Budowlanej, SGGW
Department of Civil Engineering, WULS – SGGW

²Katedra Kształtowania Środowiska, SGGW
Department of Environmental Improvement, WULS – SGGW

Zachowanie ciągłości polityki przestrzennej gminy w zakresie tworzenia sieci ekologicznej na przykładzie gminy Góra Kalwaria

Continuity of spatial management of a commune in terms of building up its ecological network on the example of the Góra Kalwaria Commune

Słowa kluczowe: sieć ekologiczna, korytarz ekologiczny, planowanie przestrzenne
Key words: ecological network, ecological corridor, spatial planning

Wprowadzenie

Koncepcja sieci ekologicznej jest odpowiedzią na dwa kluczowe obecnie hasła: fragmentacja krajobrazu i bioróżnorodność. Pierwsze z nich jest groźnym i niezwykle istotnym problemem przestrzennym zidentyfikowanym w środowisku (EEA 2010, EEA 2011). Bioróżnorodność zaś to jeden z najbardziej aktualnych i kluczowych terminów związanych z ochroną przyrody. Koncepcja sieci ekologicznej w głównym stopniu powstała właśnie w celu zachowania bioróżnorod-

ności (Bennett i Wit 2001, Bennett 2004) i ochrony przed fragmentacją środowiska (Jongman 2004 i 2009).

Elementy koncepcji sieci ekologicznej są wprowadzane w obecnych warunkach prawnych w dokumentach planistycznych różnych szczebli, z których opracowania na poziomie krajowym i wojewódzkim mają charakter wytycznych, zaś na poziomie lokalnym – operacyjny.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2012) pośród wielu celów polityki przestrzennej kraju wskazuje potrzebę kształtowania struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego oraz walorów krajobrazowych Polski m.in.

poprzez integrację działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej. KPZK (2012) zapowiada działania w celu stworzenia rzeczywistej sieci ekologicznej na terenie Polski, poprzez wyznaczenie i ochronę spójnego systemu obszarów ochrony przyrody i krajobrazu na podstawie zintegrowania obszarów uzupełnionej sieci ESOCh, sieci Natura 2000, umocowań prawnych sieci korytarzy ekologicznych łączących obszary istotne, a także dowiązania do Pan-europejskiej Sieci Ekologicznej – PEEN. Tworzenie sieci dla potrzeb planowania przestrzennego może odbyć się na podstawie już wykonanych działań nad wyznaczeniem i rozpoznaniem korytarzy ekologicznych, a także kolejnych badań naukowych i monitoringu według ujednoliconej metodologii. Ustalone i zatwierdzone korytarze ekologiczne (lądowe, wodne, powietrzne) o znaczeniu kontynentalnym i krajowym powinny zostać uwzględnione we wszystkich aktach planistycznych. KPZK wymaga także określenia przestrzeni funkcjonalnej korytarzy w planach zagospodarowania przestrzennego województw (pzp) niezależnie od przebiegu granic administracyjnych, co wymagałoby wzajemnych ustaleń między poszczególnymi pzp i studiami gminnymi graniczących jednostek administracyjnych. W sporządzonych jeszcze przed wejściem w życie nowego KPZK (2012) w planach zagospodarowania przestrzennego województw, w większości przypadków, uwzględniono w różnej formie pewne elementy sieci ekologicznej, a także lokalizację obszarów Natura

2000, co pośrednio będzie oznaczało docelowe zapewnienie ich spójności (Miłośz-Cielma i in. 2009, Bernatek 2011).

Istotnym problemem ograniczającym skuteczne zarządzanie strukturami przestrzennymi szczególnie w kontekście ochrony przyrody i krajobrazu jest brak hierarchiczności planowania przestrzennego. Mimo tego że korytarze ekologiczne mogą zostać uwzględnione w KPZK i w pzp, to jednak nie ma pewności jaka część tych ustaleń znajdzie się w zapisach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (sukzpg) – zwany dalej Studium, a przede wszystkim w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (mpzp), które formalnie spełniają najważniejszą rolę prawa miejscowego. W istniejących uwarunkowaniach prawnych, prawidłowe kreowanie funkcjonalnych przestrzeni korytarzy ekologicznych zależy w pewnym sensie od dobrej woli i w znacznym stopniu od świadomości wśród gminnych planistów na temat roli łączności ekologicznej, usług ekosystemów i innych zagadnień nowoczesnej ochrony przyrody i krajobrazu. Zrozumienie wagi tych zagadnień, powinno znaleźć odzwierciedlenie w staraniach na rzecz zapewnienia drożności korytarzy poprzez odpowiednie przeznaczenie terenów w studium, a następnie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Studium uchwalono prawie we wszystkich gminach (98,7% – stan na 2011 r. wg Śleszyński i in. 2012). Badania dotyczące stanu prac planistycznych w Polsce wskazują, że obecnie w około 30% gmin (dane na lata 2009–2011 wg Śleszyński i in. 2012) są prowadzone prace nad aktualizacją i zmianą tych dokumentów. Aktualizacje studium,

będące odpowiedzią na zmieniające się uwarunkowania społeczno-gospodarcze, przyrodnicze, kulturowe lub formalno-prawne, mają zróżnicowany zakres – od niewielkiego do znacznego z punktu widzenia struktury funkcjonalno-przestrzennej danego obszaru. Jest to niewątpliwie dobra okazja do kolejnej identyfikacji walorów przyrodniczych, analizy uwarunkowań ich zachowania oraz sformułowania zasad ochrony i kształtowania, głównie poprzez odpowiednie do celów ochrony ustalenia planistyczne (Szulczewska 2004). Z punktu widzenia realizacji idei sieci ekologicznej jest to sposobność do kolejnej delimitacji poszczególnych elementów sieci, zdefiniowania ich granic oraz sformułowania zasad zrównoważonego zarządzania i gospodarowania na tych obszarach. Zasady te powinny być później uszczegóławiane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zagadnienie ciągłości w planowaniu elementów sieci ekologicznej oraz możliwości jej realizacji na lokalnym poziomie planowania przestrzennego przeanalizowano na przykładzie polityki przestrzennej dla gminy Góra Kalwaria.

Material i metodyka badań

Analizie poddano dokumenty planistyczne ukazujące położenie badanej gminy w kontekście ponadlokalnych powiązań przyrodniczych, głównie na tle województwa mazowieckiego. Następnie przeanalizowano koncepcję sieci ekologicznej na poziomie gminnym – w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Góra Kalwaria uchwalonym w 2000

roku (Zarębska-Rolke i in.), w 2006 roku (Solarek i in.) oraz w 2011 roku (Solarek i in. 2011). Analiza dotyczyła struktury sieci oraz położenia i przebiegu poszczególnych jej elementów na tle struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy – nacisk położono na zmiany w przebiegu korytarzy ekologicznych.

Przegląd materiałów kartograficznych z kolejnych edycji Studium poszerzono o własne rozpoznanie terenu z wykorzystaniem zdjęć satelitarnych oraz wizji terenowej. Konfrontacja materiałów archiwalnych z istniejącym stanem zagospodarowania przestrzennego gminy pozwoliła wskazać obszary niewralgiczne (hotspots) – istotne z punktu widzenia funkcjonowania sieci ekologicznej w badanej gminie, wymagające ustalenia specjalnych zasad zagospodarowania, takich jak: ograniczenie lub całkowity zakaz zabudowy, dolesienia, utrzymanie funkcji rolniczej, budowa przejść dla zwierząt itp.

Obszar badań – gmina Góra Kalwaria

Gmina Góra Kalwaria jest gminą wiejsko-miejską położoną w centralnej części województwa mazowieckiego, we wschodniej części powiatu piaseczyńskiego, około 35 km od centrum Warszawy. Według danych GUS na 2011 rok gminę zamieszkiwało 25 563 osób. Przyrost liczby mieszkańców w latach 1999–2011 wyniósł średnio 6% i nadal utrzymuje dotychczasowy trend pod wpływem rozwijającego się osadnictwa.

Gmina zajmuje powierzchnię 14 369 ha. W strukturze użytkowania gruntów, na terenie miasta i gminy Góra Kalwaria przeważają użytki rolne (63,1%), lasy i zadrzewienia zajmują 22,7%, tereny

osiedlowe i komunikacyjne – 7,6%, wody – 5,1%, pozostałe – 1,5% (<http://www.stat.gov.pl/bdl>). Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy jest zróżnicowana. Miejscowość gminna jest położona centralnie, ze zbliżonym do promieniowego układu wychodzących z niej dróg. Społeczno-gospodarcze oddziaływanie blisko położonej Warszawy odczuwalne jest przede wszystkim w północnej części gminy, czego odzwierciedleniem jest rozwój terenów mieszkaniowych o zabudowie jednorodzinnej i terenów z obiektami usługowymi i magazynowymi oraz zwiększone natężenie ruchu kołowego na szlakach transportowych. Rozległe tereny użytkowane rolniczo zajmują część południowo-zachodnią, zaś sadownicze – południowo-wschodnią.

Gmina prowadzi dość aktywną działalność planistyczną czego wyrazem są trzy razy uchwalane studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz kilkadziesiąt miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (104 plany na koniec 2012 r., wg Urzędu Gminy Góry Kalwarii). Plany miejscowe, co jest typowym zjawiskiem, w większości dotyczą niewielkich obszarów, zazwyczaj położonych poza granicami obecnie wyznaczonych elementów sieci ekologicznej.

Koncepcja sieci ekologicznych i łączności ekologicznej w polityce przestrzennej gminy Góra Kalwaria

Z analizy ponadlokalnych powiązań przyrodniczych gminy wynika, że w planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego z 2004 roku (Białczak i in. 2004) znajdują się jedynie odniesienia do ogólnej koncepcji korytarzy ekologicznych oraz ECONET-

-Polska. Dodatkowo w opracowaniu ekofizjograficznym województwa z 2011 roku (Strzelecki i in. 2011) uwzględniono także korytarze ekologiczne sieci ZBS PAN, stworzonej na rzecz połączenia obszarów Natura 2000, oraz zbadano uwarunkowania tworzenia sieci ekologicznej. Na podstawie map zawartych w pzpw, opracowaniu ekofizjograficznym, a także Programie zwiększania lesistości dla województwa mazowieckiego do roku 2020 ustalono, że na części terenu gminy Góra Kalwaria znajduje się obszar węzłowy ECONET-Polska o znaczeniu międzynarodowym (23M), nie zlokalizowano jednak żadnych korytarzy z sieci ZBS PAN. W analizowanych opracowaniach zwrócono szczególną uwagę na istotną rolę dolin rzecznych na rzecz zachowania łączności ekologicznej, w tym przede wszystkim doliny Wisły, której fragment znajduje się w obrębie granic gminy Góra Kalwaria. Korytarze ekologiczne pojawiają się głównie w opisie środowiska przyrodniczego województwa oraz części dotyczącej kierunków zagospodarowania. Dostrzeżono konieczność zapewnienia powiązań przyrodniczych wewnątrz i na zewnątrz województwa poprzez korytarze ekologiczne, podkreślając jednocześnie nieskuteczność w tym zakresie dotychczasowych form ochrony przyrody i krajobrazu oraz wskazując konieczność stworzenia nowych. Zaproponowano wyznaczenie spójnego systemu obszarów chronionego krajobrazu zapewniającego połączenie między planowanymi do ochrony a już objętymi ochroną obszarami.

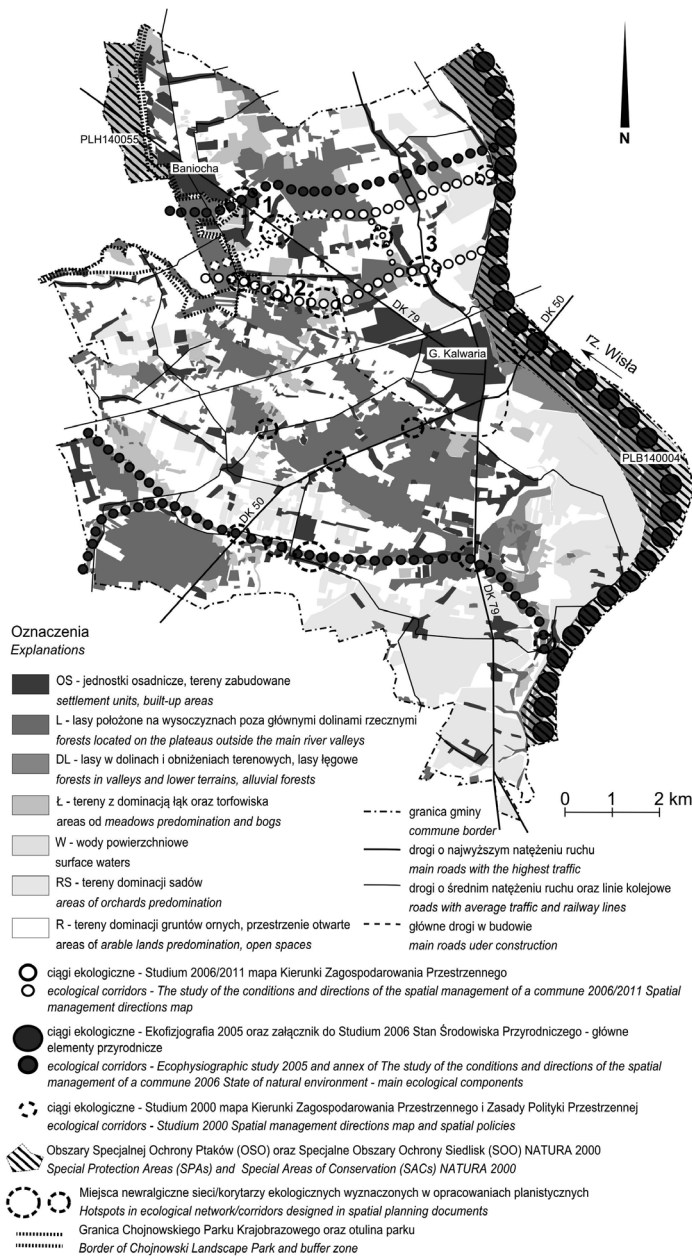
Analiza na poziomie gminnym objęła studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

gminy Góra Kalwaria, którego ustalenia w znacznym stopniu wpływają na przyszły stan różnorodności biologicznej i krajobrazowej gminy, w głównej mierze poprzez wskazanie kierunków i zaleceń odnośnie sposobu użytkowania terenów, które następnie powinny być zrealizowane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Zapisy zawarte w Studium określają de facto warunki ochrony przyrody i krajobrazu, dlatego też jest ono odpowiednim dokumentem, w którym można zdefiniować elementy sieci ekologicznej.

Porównując Studium gminy Góra Kalwaria z 2000 roku z późniejszym z 2006 roku i niewielką korektą z 2011 roku, zauważyć można, że zmiany nastąpiły zarówno w warstwie tekstowej, jak i rysunkowej. Opracowanie z 2000 roku zawiera przede wszystkim odniesienia bezpośrednie do koncepcji korytarzy ekologicznych (nazywanych „naturalnymi ciągami powiązań przyrodniczych” lub „ciągami ekologicznymi”), wprowadzając ich hierarchizację w obrębie gminy i wyróżniając: ciąg ponadregionalny (Dolina Wisły), ciąg regionalny (Dolina Wisły – Brzeście – Baniocha – Chojnowski Park Krajobrazowy) oraz lokalne (doliny mniejszych rzek Cedron, Czarna, Zielona, Mała). Ponadto, zaleca wprowadzenie zalesień izolacyjnych w obramowaniach projektowanych kompleksów mieszkalnych celem tworzenia naturalnych ciągów ekologicznych w mikroskali. W części rysunkowej (mapa kierunków zagospodarowania przestrzennego – zasady polityki przestrzennej) zaznaczono przebieg tylko jednego ciągu (korytarza) ekologicznego najprawdopodobniej z powodów podanych w części tekstowej, tj. „...wobec

zamierzonych inwestycji na jego przebiegu studium rezerwuje przyległe tereny, które będą mogły zostać zalesione, tak aby ciąg połączeń z Doliną Wisły nie został przerwany...” (rys. 1).

Studium z 2006 oraz 2011 roku zawiera nawiązania do teoretycznie bardziej rozbudowanej koncepcji sieci ekologicznej niż koncepcja korytarzy ekologicznych zawarta w poprzednim Studium z 2000 roku. Brakuje jednak ciągłości (kontynuacji) w planowaniu elementów obu koncepcji w kolejnych opracowaniach. Ponadto część postanowień zawartych w części rysunkowej może wydawać się krokiem wstecz w zakresie zachowania łączności ekologicznej i ochrony bioróżnorodności na terenie gminy, wbrew niektórym zapisom w części tekstowej. W Studium z 2006 i 2011 roku, w części tekstowej brak już rozróżnienia hierarchicznego i wymienienia korytarzy ekologicznych na terenie gminy (ponadregionalny, regionalny, lokalny). Wspomina się jedynie o korytarzu międzynarodowym w Dolinie Wisły (prawdopodobnie za ECONET-PL). Zidentyfikowano tzw. bazy zasilające (obszary węzłowe), czyli najważniejsze kompleksy leśne oraz zaproponowano znaczne ich dolesienie (obszerniejsze i trafniej wytypowane niż w Studium z 2000 r.). W części tekstowej zadeklarowano także „...kształtowanie ciągłego przestrzennie, sieciowego układu terenów biologicznie czynnych wzdłuż dolin rzecznych, powiązanego z terenami zieleni miejskiej, kompleksami leśnymi i innymi terenami otwartymi...” – deklaracja ta jednak nie ma pełnego odzwierciedlenia w części rysunkowej.

RYSUNEK 1. Przebieg korytarzy ekologicznych na terenie gminy Góra Kalwia według Studium z lat 2000, 2006 i 2011 wraz z lokalizacją obszarów niewaligicznych, w których zagrożone jest zachowanie ciągłości sieci

FIGURE 1. The ecological network in Góra Kalwia Commune, stated in Study of the Conditions and Directions of the Spatial Management of Góra Kalwia Commune 2000, 2006 and 2011, and location of hotspots, where continuity of the network is threaten

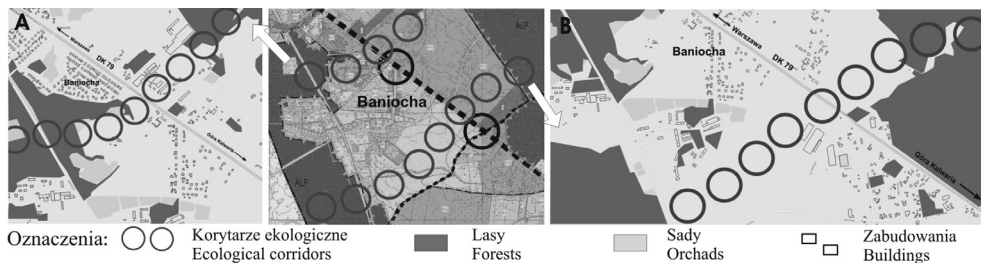
Autorzy Studium z 2006 i 2011 roku zauważają problem „osłabiania rangi ciągów ekologicznych poprzez narastającą antropopresję, lecz miejscami wskazane kierunki rozwoju wydają się raczej podtrzymywać tę negatywną tendencję. Przykładem mogą być trzy, analizowane przez autorów, niewrażliwe obszary – zagrożone antropopresją, a jednocześnie istotne ze względu na zachowanie łączności ekologicznej na terenie gminy. Są to położone w jej północnej części:

Baniocha – Wilczynek – Kąty, Mikówiec – Kąty oraz Wólka Załęska – Moczydłów.

Tereny Baniocha – Wilczynek – Kąty znajdują się między (a także częściowo w obrębie) Chojnowskim Parkiem Krajobrazowym oraz położonymi na wschód od drogi nr 79 kompleksami leśnymi (ok. 500 ha). W tym rejonie występuje presja inwestycyjna (usługi, magazyny, składy) i osadnicza (bliskość Piaseczna i Konstancina) a droga krajową nr 79 stanowi barierę dla łączności ekologicznej. Z okolic Baniochy jest jednak najmniejsza odległość do przywołanego kompleksu leśnego (z dalszą perspektywą połączenia do doliny Wisły). Z tego powodu w studium z 2000 roku został tam zlokalizowany ciąg ekologiczny (planowane zalesienia), który przechodzić miał przez niezagospodarowane otwarte tereny położone między południową Baniochą i Kątami (rys. 1). W nowym Studium z 2006 roku trasa tego korytarza została zmieniona – przebiega on bardziej na północ i wyznaczono dodatkowy ciąg ekologiczny, na południe. W miejscu terenów otwartych zmieniono planowane zagospodarowanie z leśnego na przemysłowy (Studium z 2006 roku oraz mpzp

dla fragmentu wsi Baniocha część południowa – uchwała nr 317/XXV/2008), co całkowicie uniemożliwia łączność ekologiczną w tamtym rejonie po zagospodarowaniu. Zamieszczona na jednym z rysunków Studium (2006) oraz w opracowaniu ekofizjograficznym (Fic i in. 2004) alternatywna trasa korytarza została przesunięta bliżej centrum miejscowości Baniocha (rys. 1 – pkt. 1). Na południe od drogi nr 79, w rozpatrywanym rejonie został przygotowany obszar niezabudowany (ciągnący się od granic kompleksu leśnego do krawędzi drogi), a także objęty ochroną poprzez włączenie do Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (WOChK) oraz otuliny Chojnowskiego Parku Krajobrazowego (ChPK), prawdopodobnie w celu działań na rzecz zachowania łączności ekologicznej w tym rejonie. Wydaje się wątpliwe by korytarz ten mógł spełniać swą rolę ze względu na istniejące zabudowania o charakterze usługowym i produkcyjnym na północ od drogi nr 79 i planowany w Studium rozwój funkcji mieszkaniowej i usług, a w mpzp – tereny baz, składów i usług (fragment wsi Baniocha – Uchwała nr 240/XXVIII/2000). Mpszp dla kluczowego fragmentu położonego bezpośrednio na trasie planowanego ciągu po północnej stronie drogi krajowej nr 79 nie był dostępny lub nie został sporządzony. W efekcie główne połączenie między Chojnowskim Parkiem Krajobrazowym a Doliną Wisły znacznie wydłużyło się i przebiega na południe od Baniochy i Kątów (rys. 2).

Zamieszczony w Studium z 2006 i 2011 roku ciąg ekologiczny łączący Chojnowski Park Krajobrazowy przebiega od granic gminy, przez okolice Kątów i miejscowości Mikówca do kompleksu

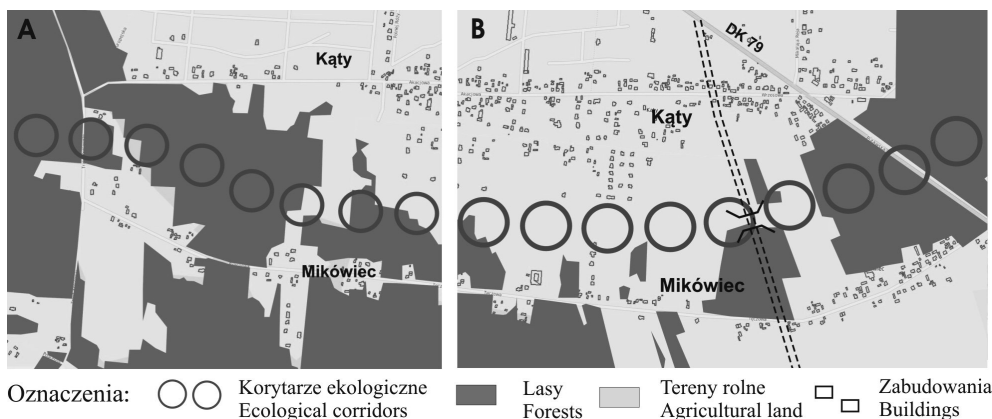
RYSUNEK 2. Ciągi ekologiczne w okolicach wsi Baniocha z ekofizjografii 2005 (A) oraz Studium 2000 (B), nieuwzględnione w Studium 2006/2011. Pierwszy z nich (północny) obecnie zabudowany w stopniu wykluczającym funkcjonowanie. Na trasie południowego zaplanowano w Studium 2006 zagospodarowanie funkcji usług, produkcji, składów

FIGURE 2. Ecological corridors near the Baniocha village stated in the Ecophysiographic Study (A) and the Study 2000 (B), not included in the Study 2006/2011. The corridor located in the North is presently build over, while in the area of the corridor located in the South there are to develop, according to the Study 2006, service area, warehouses and production facilities

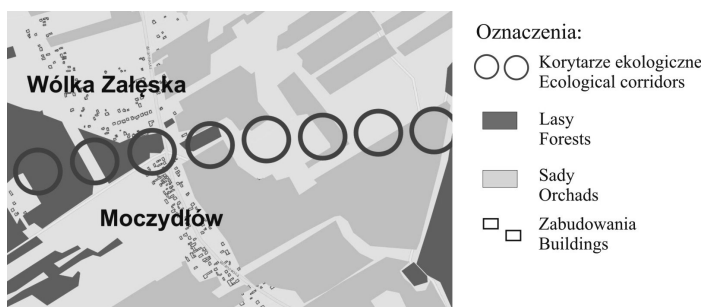
leśnego przecinanego przez drogę nr 79 i dalej prowadzi w stronę Doliny Wisły z połączeniem w stronę północnego dużego kompleksu leśnego (rys. 1 – pkt 3). Na trasie wyznaczonego korytarza znajdują się obecnie niewielkie ostoje leśne (tzw. stepping stones) oraz naprowadzające zadrzewienia śródpolne. Studium z 2006 roku przewiduje na przywołanym odcinku wprowadzić użytkowanie leśne (pas o szerokości ok. 250 m), co przy pełnej realizacji mogłoby zapewnić pożądaną łączność ekologiczną w tamtym rejonie. Barię, która znacznie utrudnia użytkowanie tego korytarza ekologicznego przez zwierzęta jest droga krajowa nr 79 (o średnim dziennym ruchu 12 716 pojazdów, pomiar z 2010 r. – <http://www.gddkia.gov.pl/pl/1231/generalny-pomiar-ruchu>). Pewnym ułatwieniem w przekraczaniu drogi (prawdopodobnie głównie w nocy) jest istnienie po obu jej stronach zwartej roślinności leśnej. Dodatkową barierą o znacznie większej sile oddziaływania (2×2 jezdnie z pasem zieleni) jest planowana obwodnica Góry Kalwarii, część nowego przebiegu drogi

krajowej nr 79. Przewidziano jednak lokalizację w miejscu przebiegu korytarza górnego przejścia dla dużych zwierząt. W perspektywie zamknięcia możliwości ustanowienia korytarza ekologicznego między ChPK i Doliną Wisły w północnej części gminy, ważne jest utrzymanie korytarza wyznaczonego w okolicach Mikówca, a to z kolei wymaga zachowania zawartego w Studium (2006/2011) użytkowania leśnego oraz ograniczenie rozrastania się zabudowy z okolic Kątów i Mikówca (rys. 3). Tego rodzaju regulacje powinny zostać uwzględnione w mpzp dla tych obszarów. Istniejące plany miejscowe wymienionych miejscowości nie obejmują trasy omawianego korytarza ekologicznego. W związku z tym łatwo przewidzieć dalsze zmiany w zagospodarowaniu tych obszarów, skoro pozwolenia na budowę wydawane są na podstawie warunków zabudowy i zagospodarowania terenu, a nie mpzp.

Zagrożenie rozprzestrzeniania się zabudowy widoczne jest również w okolicy Wólki Załęskiej i Moczydłowa, gdzie w Studium z 2006 i 2011 roku

RYSUNEK 3. A, B – Zagrożenie funkcjonowania ciągu ekologicznego wyznaczonego w Studium 2006/2011 – rozprzestrzenianie się zabudowy Kątów i Mikówca. B – Lokalizacja górnego przejścia dla zwierząt w miejscu przecięcia planowanej drogi krajowej i przebiegu ciągu
 FIGURE 3. A, B – Spread of building areas of Kąty and Mikówiec villages which negatively affect functioning of ecological corridor stated in the Study 2006/2011. B – location of the wildlife crossing at the intersection of the planned road and the corridor run over

RYSUNEK 4. Zagrożenie rozprzestrzeniania się zabudowy Wólki Załęskiej i Moczydłowa dla ciągu ekologicznego wyznaczonego w Studium 2006/2011
 FIGURE 4. Spread of building areas of the Wólka Załęska and Moczydłów villages which affect the ecological corridor stated in the Study 2006/2011

wyznaczono ciąg ekologiczny (rys. 1 – pkt 2, rys. 4). W celu utrzymania projektowanej łączności ekologicznej wskazane jest pozostawienie niezabudowanego pasa o szerokości minimum 100 m na trasie ciągu ekologicznego, dolesienia w formie stepping stones na wschód od drogi nr 724 w stronę Wisły oraz ograniczenie występowania ogrodzeń na terenach sadów.

Wnioski

1. Idea sieci ekologicznej, mająca szeroką podbudowę teoretyczną, jest uwzględniana w praktyce planistycznej na wszystkich szczeblach administracyjnych. W istniejących uwarunkowaniach prawnych, w których elementy sieci nie są dobrze zdefiniowane i nie ma formalnych narzę-

- dzi obligujących do ich wyznaczenia, proces wyznaczania elementów sieci jest jednak bardzo rozciągnięty w czasie. Zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym zachodzą tymczasem szybko, powodując przekształcenia w skali miejsca, ale też, co często ważniejsze, całej gminy lub nawet w skali ponadlokalnej.
2. Sieć ekologiczna wymaga konsekwencji i ciągłości w planowaniu, czego dobrym przykładem jest gmina Góra Kalwaria. Analiza uchwalanych dla badanej gminy sukcesywnie wskazuje na ewolucję koncepcji sieci ekologicznej, zarówno na płaszczyźnie teoretycznej, jak też samej jej struktury. Niestety w praktyce presja inwestycyjna zdaje się na niektórych obszarach „wypierać” ideę ciągłości ekologicznej.
 3. Analiza obowiązującej obecnie koncepcji sieci ekologicznej w gminie Góra Kalwaria wskazuje na istnienie kilku obszarów istotnych dla zachowania ciągłości przyrodniczej, zagrożonych silną presją inwestycyjną. Gmina dysponując słabymi możliwościami ochrony przyrody i krajobrazu w miejscu, gdzie nie jest ona objęta żadną prawną formą ochrony, powinna jednak wprowadzić w swojej polityce przestrzennej (jako narzędzia realizacji idei sieci ekologicznej), bardziej restrykcyjne zapisy dotyczące zagospodarowania przestrzennego.

Literatura

- BENNETT G. 2004: Integrating biodiversity Conservation and Sustainable Use: Lessons Learned From Ecological Networks. IUCN, Cambridge, Gland: 1–8.
- BENNETT G., WIT P. 2001: The Development and Application of Ecological Networks. A Review of Proposals, Plans and Programmes. AIDEnvironment, Amsterdam: 5–6, 14–16.
- BERNATEK E. 2011: Ocena wdrażania koncepcji korytarzy ekologicznych do planów zagospodarowania przestrzennego województwa. WWF-Polska, Kraków: 5–91.
- BIAŁCZAK S. i in. 2004: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego. Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego, Warszawa: 80–85, 111.
- European Environment Agency 2010: The European Environment – state and outlook 2010 synthesis. EEA, Kopenhaga: 47–68.
- European Environment Agency 2011: Landscape fragmentation in Europe. Kopenhaga. Raport 2/2011: EEA. Kopenhaga: 9–19.
- FIC M. i in. 2004: Opracowanie ekofizjograficzne dla terenu gminy Góra Kalwaria. AQUAGEO – Michał Fic, Falenty: 26, 30–36, 42.
- Generalny Pomiar Ruchu 2010: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad. <http://www.gddkia.gov.pl/pl/1231/generalny-pomiar-ruchu>.
- GUS 2011: Statystyczne wademecum samorządowca. Warszawa.
- JONGMAN R. 2004: Ecological Networks and Greenways – Concept, Design, Implementation. Cambridge University Press, Cambridge: 10–13.
- JONGMAN R. 2009: Polityka, planowanie i nauka a sieci ekologiczne – przegląd sytuacji w Europie. Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk, Białowieża: 24–27.
- KPKZ 2012: Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: 118–128.
- MIŁOSZ-CIELMA M., ŁAWRESZUK D., JĘDRZEJEWSKI W. 2009: Korytarze ekologiczne w planach zagospodarowania przestrzennego województwa – przegląd koncepcji, metod i stanu zaawansowania prac. Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża: 126–132.
- ŚLESZYŃSKI i in. 2012: Raport o stanie i uwarunkowaniach prac planistycznych w gminach na koniec 2011 roku. Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa: 5.
- SOLAREK K. i in. 2006: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Góra Kalwaria. SOLAR Pracownia Architektury i Urbanistyki, Warszawa: 3–11, 22–27, 37.

- SOLAREK K. i in. 2011: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Góra Kalwaria. SOL-AR Pracowania Architektury i Urbanistyki, Warszawa: 3–11, 22–27, 37.
- STRZELECKI Z. i in. 2011: Opracowanie ekofizjograficzne dla Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego. Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Warszawa: 26–27.
- SZULCZEWSKA B. 2004: Planowanie przestrzenne jako instrument realizacji sieci ekologicznych: między teoria a praktyką. Warszawa. W: Platy i korytarze jako elementy struktury krajobrazu – możliwości i ograniczenia koncepcji. Wyd. SGGW, Warszawa: 54–63.
- Uchwała nr 317/XXV/2008 Rady Miejskiej w Górze Kalwarii z dnia 3 grudnia 2008 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu wsi Baniocha część południowa (teren pomiędzy drogą krajową nr 79 i ulicą Europejską).
- Uchwała nr 240/XXVIII/2000 Rady Miejskiej w Górze Kalwarii z dnia 15 listopada 2000 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Góra Kalwaria – fragment wsi Baniocha.
- ZARĘBSKA-ROLKE A. i in. 2000: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Góra Kalwaria. Warszawa: BPRW Planowanie Projektowanie Doradztwo SA: 5–7.

Streszczenie

Zachowanie ciągłości polityki przestrzennej gminy w zakresie tworzenia sieci ekologicznej na przykładzie gminy Góra Kalwaria. Celem pracy jest przedstawienie zagadnienia sieci ekologicznej w polityce przestrzennej gminy, przede wszystkim w aspekcie ciągłości i konsekwencji w wyznaczaniu zasięgu i przebiegu poszczególnych elementów sieci. Presja

urbanizacji, różnego rodzaju bariery przestrzenne utrudniają zachowanie łączności ekologicznej, ale zachowanie zasady „continuum” w jej wyznaczaniu niewątpliwie zwiększa szansę jej realizacji. Problem ten został przedstawiony na przykładzie gminy Góra Kalwaria położonej w zasięgu przyrodniczych powiązań rangi krajowej i regionalnej (na której terenie wyznaczono dwa Obszary Natura 2000), a jednocześnie będącej w zasięgu silnego oddziaływania aglomeracji warszawskiej.

Summary

Continuity of spatial management of a commune in terms of building up its ecological network on the example of the Góra Kalwaria Commune. The objective of the paper was to present the issue of ecological network in spatial policy of a commune, especially in terms of continuity and consistency in determining the extent and location of particular elements of the network. The pressure of urbanization, different kinds of spatial barriers make it difficult to maintain ecological connectivity, but keeping the rule of “continuum” in the setting of the network certainly increases the chances of its implementation. This problem is illustrated on the example of Góra Kalwaria Commune, located within the natural connections of national and regional importance (where there are designated two Natura 2000 sites), while being under strong economical and social influence of the Warsaw agglomeration.

Authors' address:

Agata Pawłat-Zawrzykraj, Maciej Brzank
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska
ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa
e-mail: agata_pawlat_zawrzykraj@sggw.pl
maciej_brzank@sggw.pl